

Incunables, gophers i altres curiositats

Romà Seguí i Francès
Conselleria de Presidència

Penseu en els Vitzland, en aquells holandesos que van permetre's el luxe d'editar la Bíblia Valenciana. Penseu que aposten per la impressió de les Sagrades Escripures en llengua vernàcula; és a dir, van jugar per la difusió massiva d'un llibre: ja no és menester ni ser ric (¿?) per tal d'aconseguir-ne un exemplar i llegir-lo, ni un erudit que coneix tota sort de llengües mortes -curiosa manera de mantenir les menys lectures possibles-. "Gràcies infinides sien donades a Deu...", i el colofó resum una joia que s'esborraria, al poc de temps, amb la crema de l'obra. Potser ells van calcular que el seu tarannà (que regalimava pietat per les dues vesants conegudes : la d'editar les Escripures i la de donar-les a conèixer) aprofundiria en la veritat cristiana.

Recordeu que ells van deixar de banda dues coses: la còpia manual i les llengües doctes per tal d'encetar un camí de difusió, una via d'abastar el més possible. Ara, jo recorde, i no fa tants

anys, quan vam començar a muntar el gopher de la Generalitat: molta gent hi va col.laborar, cadascú des del seu àmbit de treball, amb les eines i informacions que generava i gestionava. L'edifici bullia per la modernitat i pel que implicava: la informació aconseguiria arribar a molta gent, i oblidariem certs secretismes que aufegaven, i gaudiríem del goig que suposa acostar la informació al ciutadà. No fa tants anys, i els qui ho vam viure encara ensumem l'ànim que es transmetia als passadisos, i la nostra mirada semblava la dels Vitzland: volíem aconseguir, mitjançant la tècnica, la difusió del coneixement.

Ara, la nostra mirada manté un gest antic, que no descohonortat. Hem deprés que els nostres avantpassats resumien el goig d'acabar una obra amb unes línies que indicaven passat i futur, mai el present, per considerar-lo massa fugaç per a copçar-lo. Hem deprés que no podrem redactar un colofó, per què no hi ha final possible, que o fa xas la màquina o haurem d'intentar de

continuar amb l'espiral indefinida del nostre treball. ¿Què és un gopher a hores d'ara? ¿Arqueologia informàtica? No ho sé, i dubte que la nostra mirada pugui retrobar l'encís de la modernitat.

I, tanmateix, encara recorde quan vaig veure, per primera vegada, les caixes fortes de la llavors anomenada "secció Nicolau Primitiu". Ho recorde com si fora ahir. El llibre antic m'havia interessat sempre; hi havia, però, un entrebanc que em fotia per a treballar amb aquest tipus de material: el professionals que s'hi dedicaven, i parle en general, no m'agradaven gens ni miqueta, ja siga pel seu parar, ja siga pel seu sentit excessivament historicista (no em demaneu que faça més comentaris, que encara diria alguna brofegada). Vaig arribar a Nicolau, i jo gaudia d'una beca -no crec que l'eufemisme tinga efectes sobrenaturals, per què la majoria portavem la joia en el cos i s'oblidavem del que cobravem-. Un dia Maru (eixa dona que resum la qualitat humana a les biblioteques valencianes, i que la hem tinguda, i la tenim, la gent que ha passat per la secció, com a punt de referència) em preguntà si volia veure les caixes fortes. Les va obrir, i vam començar a mirar els *Furs*, *Opus aureum*, *Regiment preservatiu*, llibres del XVI de Nicolau... I tot era una festa entre pàgines impreses, entre Spindelers i Meis, entre caplletres i quadernets. La joia de saber-los vius s'apoderà de mi, i vaig intentar de recordar en quin mal moment pensí que el llibre antic no era una eixida professional que podia pertocar-me. Recorde que la gent que treballava al catàleg col·lectiu de patrimoni res havia a veure amb els personatges que havia conegut, i tot ho assaborien d'una manera semblant a la meua (he de dir que conserve la seua amistad). Suppose que eixe dia vaig entendre que el llibre antic transmet humanitat

Un detall, però, em va sorprendre. L'obridor de les ampolles de vi l'amagaven a la mateixa prestatgeria que els incunables. He trigat molt de temps en arribar a una explicació mesurada i científica, amable i apològica: un obridor ¿ha de servir-se o no a una caixa forta?, i si es considera adequat ¿s'ha de col·locar al costat dels incunables? Pot semblar que aquesta argumentació és digna d'algú que no s'estima els llibres, i que només pensa en els estris necessa per a

encetar una ampolla. No ho negaré pas; i alhora he d'afirmar que tanta humanitat s'amaga en treure un suro per a compartir una festa com en descobrir que les planes d'un llibre permeten el diàleg.

Hem oblidat la importància dels incunables: els fem monuments de la raresa i de la curiositat mal entesa, i ens fixem en les caplletres xilogràfiques i en el nombre de les línies per pàgina, i no recordem que palesen l'esforç d'unes persones per aconseguir que la cultura es poguera compartir, que arribara al màxim d'individus. El tòrcul diu de la modernitat dels seus autors, i de la seua "vulgaritat". La reproducció nega la idoneïtat de l'original, li lleva el sentit únic a la còpia manuscrita. I els incunables neixen com a negació d'allò que ara són: ells comencen l'anul·lació de la teoria de voler ser únics com a característica de la seua essència; ells provoquen la lectura i l'entreteniment, tot iniciant una cursa que respon als interessos dels lectors, a la possibilitat de la democratització del saber. Ara romanen a caixes fortes com a exemple de la raresa, com a trofeus de les biblioteques, on es mostren com a exemplars únics o quasi únics. El triomf s'assoleix quan es conserva només una còpia impresa arreu el món, com si fora un còdex manuscrit, com si no hagués travessat la frontera dels tipus mòbils. La raresa pertany a qui la desitja, i l'obridor recupera la mesura de totes les coses. No hi ha concepció més sana que la de restaurar-ne un sentit per a propiciar noves mirades, per afavorir el canvi dels costums.

He d'observar que el gopher no em produeix cap sorpresa. Si demà es torra la màquina, no seré jo qui pretenga emetre un plany, ni escriure una necrològica : era el que és, una aplicació amb una il·lusió d'humanitat -neix, es desenvolupa i mor- que es transmet pel seu funcionament. Espere que ningú vinga, dins d'uns anys, a investigar-nos com a elements rars, com a persones que van ser "capdavanteres". Pense en els Vitzlant, pense en nosaltres : les oportunitats s'aprofiten, i aquesta si que és una responsabilitat històrica.

✍